

6. PŘEDNÁŠKA: ÚVOD DO GEOGRAFIE PRŮMYSLU

JH 2020

VZNIK GEOGRAFI E PRŮMYSL U

- Společně se zemědělstvím tvoří geografii výrobní sféry
- Geografie průmyslu je věda, která se zabývá studiem vzájemných vztahů mezi průmyslovou výrobou a ostatními složkami krajiny, studiem zákonitostí a vývoje rozmístění průmyslu jako výsledku projevu těchto vztahů (Ivančička, 1964)
- 18. a 19. století spíše popisné práce
- Geografie prům. se začala formovat na počátku 20. století –součást ekonomické geografie
  - Důraz na historický vývoj charakteristických rysů,
  - V této době byl průmysl chápán jako sekundární krajinná složka, jejíž rozvoj byl podmíněný přírodními faktory (antropogeografický přístup).
- Geografie průmyslu zabývá studiem vzájemných vztahů a podmíněností mezi průmyslovou výrobou a ostatními geografickými jevy a procesy.
- Hlavním úkolem je studium zákonitostí a vývoje rozmístění průmyslu.

Průmyslová výroba

Průmyslem se zabývají také další vědní obory ekonomika průmyslu ekonomika jednotlivých výrob, technologie (neprostorové aspekty)

Dodnes velmi významnou disciplínou

- produkuje cca 70 % jeho celkové materiální produkce a zaměstnává asi 20 % ekonomicky aktivního obyvatelstva světa
- významné rozdíly ve vyspělých a rozvojových zemích
- Podíl průmyslové výroby na HDP ve většině vyspělých zemí klesá,
- Ale podíl průmyslových výrobků a polotovarů v mezinárodní směně trvale roste.

Rozmístění průmyslové výroby je ovlivňováno souborem mnoha činitelů

- specifické nároky na suroviny, energii, investice a pracovní síly

Průmyslová výroba - Historie

Počátky rozvoje průmyslu lze klást do druhé poloviny 18. století (70. léta)

- přeměny feudálních manufaktur na první průmyslové závody
- v odvětví textilní výroby – parní stroj => umožnil lokalizaci závodu kdekoliv
- 1. průmyslová revoluce – rozvoj strojírenství a metalurgie se šíří z Anglie do Evropy a USA

II. rozvojová fáze průmyslové výroby - 2. polovina 19. století

- urbanizační procesy a prudký vzestup výroby – vznik monopolů
  - rozvoj hospodářství v USA (volná půda – zakládání farem)
  - masové zavádění strojů
  - zvyšování přesnosti strojírenství
-

HENRY FORD

"Any customer can have a car painted any color that he wants so long as it is black."—Henry Ford

Henry Ford failed twice at manufacturing before forming Ford Motor Company in 1903, at the age of 40. The company sold an impressive 1,700 cars in its first 15 months. In 1913, Ford inaugurated the first moving assembly line, significantly streamlining production. To reduce labor turnover, Ford announced in 1914 his intention to share \$10 million of his company's profits with his workers, more than doubling their salary to an unheard-of \$5 a day.

The first moving assembly line in Highland Park

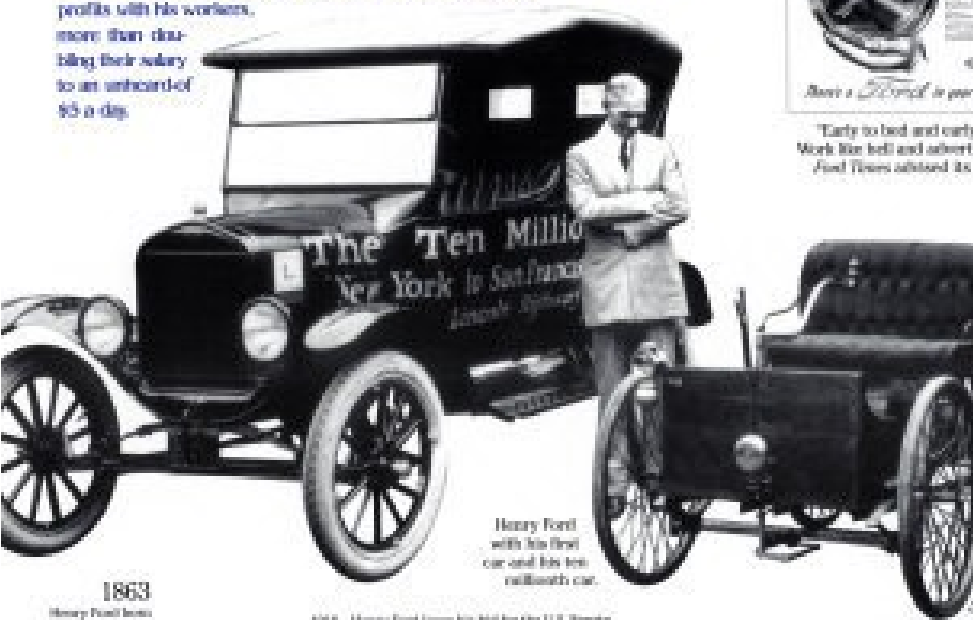

Small car introduced year of its selling

Have a Ford in your

Early to bed and early work like hell and advert Ford Times advised its

Henry Ford with his first car and his first million-dollar car.

1863 Henry Ford born July 30 in Greenfield Twp., MI

1894—Henry Ford loses his bid for the U.S. Senate

1903—Ford Motor Co. begins manufacturing the Model T

1908—Ford Motor Co. develops the T-Model airplane

1914 Henry Ford at age 51, introduced \$5

1914—Henry Ford completes his first automobile, the Quadricycle, and drives it through the streets of Detroit

1915—Ford Motor Co. develops auto production with 50% of total industry output

1916—First V8 Ford car built

1917—Quadricycle (1891)

1918—Model C with Benzol (1905)

1919—Model T Sedan (1911)

1920—Model A Sedan Sedan (1925)

1926—Model A Sedan (1926)

1927—Model A Sedan (1927)

1928—Model A Sedan (1928)

1929—Model A Sedan (1929)

1930—Model A Sedan (1930)

1931—Model A Sedan (1931)

1932—Model A Sedan (1932)

1933—Model A Sedan (1933)

1934—Model A Sedan (1934)

1935—Model A Sedan (1935)

1936—Model A Sedan (1936)

1937—Model A Sedan (1937)

1938—Model A Sedan (1938)

1939—Model A Sedan (1939)

1940—Model A Sedan (1940)

1941—Model A Sedan (1941)

1942—Model A Sedan (1942)

1943—Model A Sedan (1943)

1944—Model A Sedan (1944)

1945—Model A Sedan (1945)

1946—Model A Sedan (1946)

1947—Model A Sedan (1947)

1948—Model A Sedan (1948)

1949—Model A Sedan (1949)

1950—Model A Sedan (1950)

1951—Model A Sedan (1951)

1952—Model A Sedan (1952)

1953—Model A Sedan (1953)

1954—Model A Sedan (1954)

1955—Model A Sedan (1955)

1956—Model A Sedan (1956)

1957—Model A Sedan (1957)

1958—Model A Sedan (1958)

1959—Model A Sedan (1959)

1960—Model A Sedan (1960)

1961—Model A Sedan (1961)

1962—Model A Sedan (1962)

1963—Model A Sedan (1963)

1964—Model A Sedan (1964)

1965—Model A Sedan (1965)

1966—Model A Sedan (1966)

1967—Model A Sedan (1967)

1968—Model A Sedan (1968)

1969—Model A Sedan (1969)

1970—Model A Sedan (1970)

1971—Model A Sedan (1971)

1972—Model A Sedan (1972)

1973—Model A Sedan (1973)

1974—Model A Sedan (1974)

1975—Model A Sedan (1975)

1976—Model A Sedan (1976)

1977—Model A Sedan (1977)

1978—Model A Sedan (1978)

1979—Model A Sedan (1979)

1980—Model A Sedan (1980)

1981—Model A Sedan (1981)

1982—Model A Sedan (1982)

1983—Model A Sedan (1983)

1984—Model A Sedan (1984)

1985—Model A Sedan (1985)

1986—Model A Sedan (1986)

1987—Model A Sedan (1987)

1988—Model A Sedan (1988)

1989—Model A Sedan (1989)

1990—Model A Sedan (1990)

1991—Model A Sedan (1991)

1992—Model A Sedan (1992)

1993—Model A Sedan (1993)

1994—Model A Sedan (1994)

1995—Model A Sedan (1995)

1996—Model A Sedan (1996)

1997—Model A Sedan (1997)

1998—Model A Sedan (1998)

1999—Model A Sedan (1999)

2000—Model A Sedan (2000)

2001—Model A Sedan (2001)

2002—Model A Sedan (2002)

2003—Model A Sedan (2003)

2004—Model A Sedan (2004)

2005—Model A Sedan (2005)

2006—Model A Sedan (2006)

2007—Model A Sedan (2007)

2008—Model A Sedan (2008)

2009—Model A Sedan (2009)

2010—Model A Sedan (2010)

2011—Model A Sedan (2011)

2012—Model A Sedan (2012)

2013—Model A Sedan (2013)

2014—Model A Sedan (2014)

2015—Model A Sedan (2015)

2016—Model A Sedan (2016)

2017—Model A Sedan (2017)

2018—Model A Sedan (2018)

2019—Model A Sedan (2019)

2020—Model A Sedan (2020)

2021—Model A Sedan (2021)

2022—Model A Sedan (2022)

2023—Model A Sedan (2023)

2024—Model A Sedan (2024)

2025—Model A Sedan (2025)

fordismus
„Nic na světě není tak těžké, rozdělíte-li si to na malé práce“. Henry Ford

Podle nového způsobu výroby automobilů pomocí montážní linky

Masová produkce standardizovaných výrobků spojených se systematicky rostoucím trhem masového konzumenta

- důraz na cenu
- regulovaný keynesiánskými makroekonomickými opatřeními

III. Etapa průmyslové výroby

Postfordismus/postmodernismus:

- Počátky v 70. letech na vrcholu fordismu do současnosti

Nový systém kapitalistické akumulace, který se zformoval jako reakce na krizi fordismu

Období charakteristické:

- pokles zájmu o výrobky masové produkce
- vzestup zájmu o více specializované výrobky a vyšší kvalitu (lidé chtějí mít věci více osobního charakteru, ochotni za kvalitu zaplatit více),
- maximalizace flexibility a inovací=> důvod- snaha adekvátně odpovědět na existující poptávku na trhu po různorodých a specializovaných produktech=> flexibilní produkce a masová zakázková výroby
- více specializované výrobky vyžadují kratší produkční doby => vyústění do menších a produktivnějších systémů (vzdalování od velkých továren s uniformní produkcí, přibližování malým podnikům s rozličným sortimentem)
- pružnější výroba- zisk zajištěn novou technologií (pružnější výrobní proces ovládan pružnějšími systémy a pružnější formou řízení)
- vycvičení pracovníci - požadavek zvládnutí práce s náročnějšími a složitějšími technologiemi (nutnost- lepší výcvik=> bude větší zodpovědnost a samostatnost)
- decentralizace práce v nehierarchicky utvořených pracovních týmech

III. Etapa průmyslové výroby

poválečná fáze

2. světová válka je prahem k nové bouřlivé fázi prostorového rozvoje průmyslu
politické osamostatňování původně silně závislých oblastí a jejich industrializací
(jejich orientace na vznik základní struktury průmyslu)

V tradičních průmyslových oblastech toto období končí v r. 1974, tj. energetickou
krizí, spojenou s prosazením nového oceňování surovin

70. - 80. léta

do konce 80. let ukončená likvidací blokového rozdělení světa světového
průmyslového vývoje

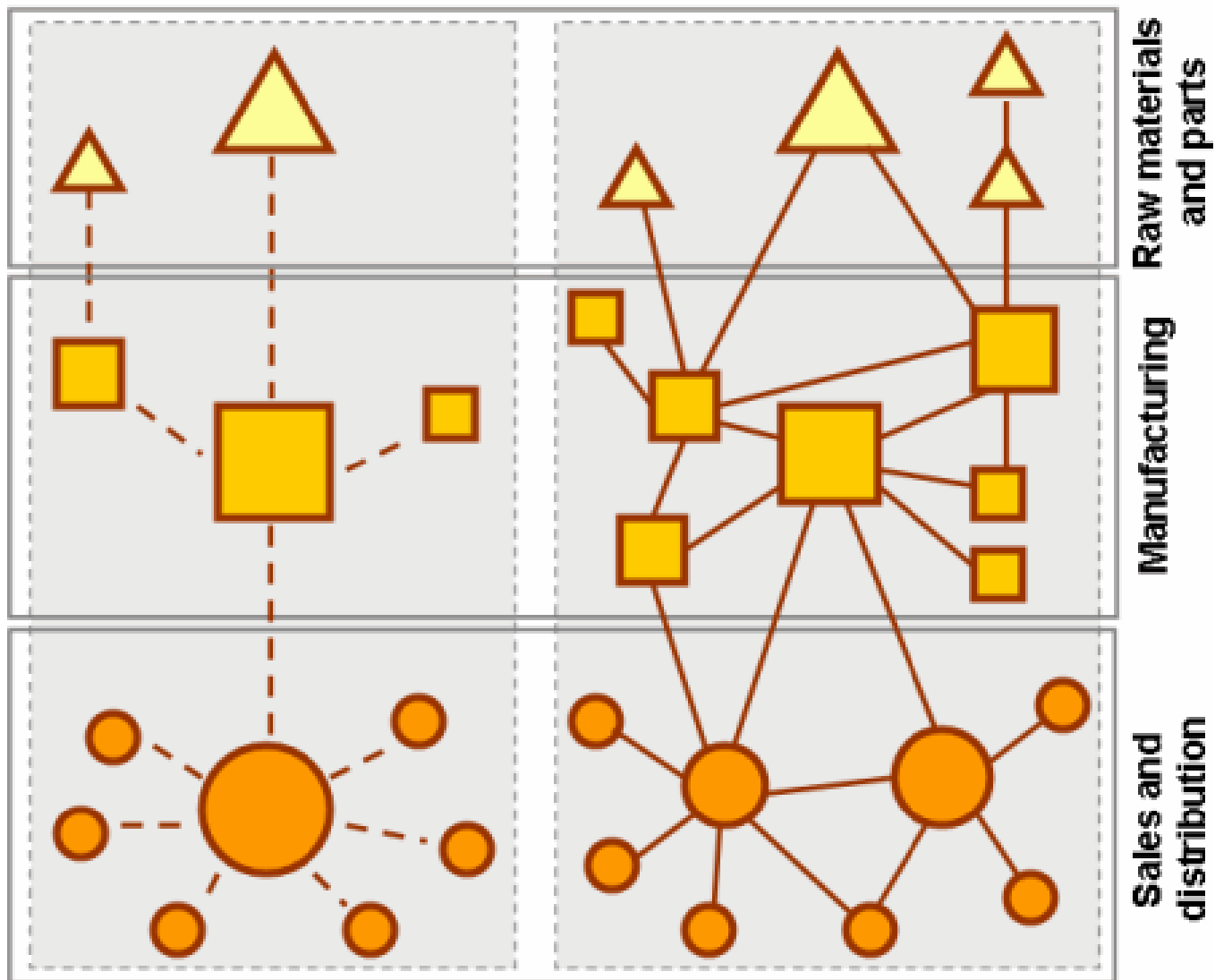
od počátku 90. let

spojena nejprve s tendencí k výrazným přesunům průmyslového rozvoje
od poloviny desetiletí celková globalizace světové ekonomiky

Fordism

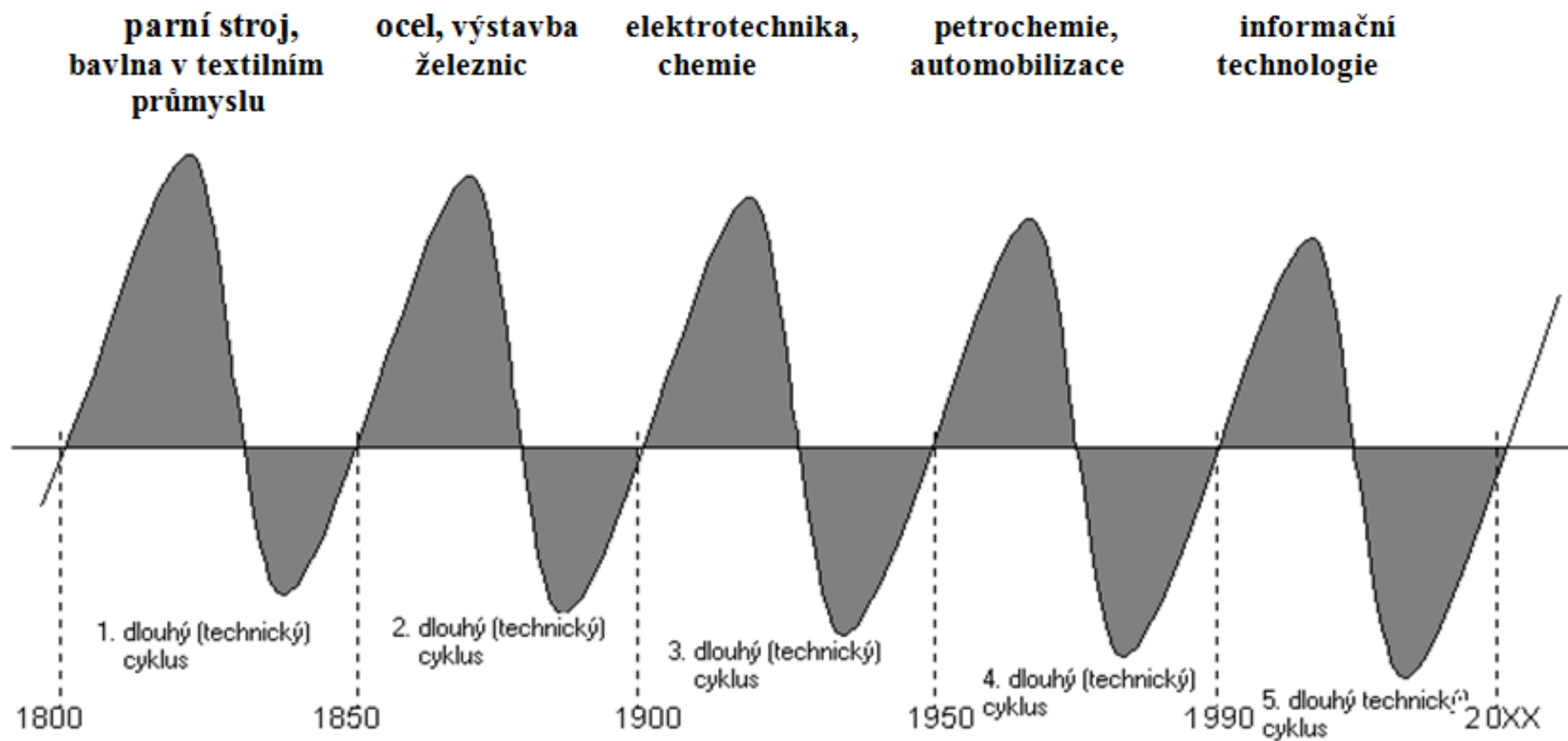
Post-Fordism

Kondratěvovy dlouhé vědecko-technické cykly

(pramen: Psychologie heute, březen 1997, s. 52)

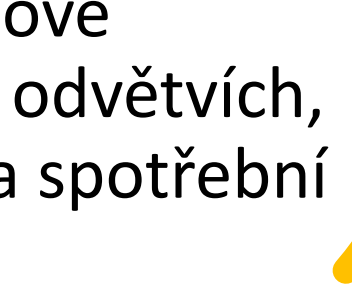

Kritika postfordism u

podle kritik postfordismus neexistuje argument => nejde o celkovou transformaci, ale integraci některých nových přístupů do tradičních fordistických metod

neofordismus- období modifikace tradičních fordistických metod

Anna Pollert- tvrdí, že metody masové produkce stále převládají v mnoha odvětvích, zejména ty, které jsou zaměřeny na spotřební trhy

deindustrializace

Další z typických jevů pro II etapu průmyslového vývoje

Pokles zaměstnanosti v průmyslu (hl. u výrob s nižší přidanou hodnotou) a na to navazující sociální a ekonomické změny

Typický jev pro vyspělé světové ekonomiky -> přesun výrob do tranzitních nebo rozvojových zemí (delokalizace výroby) -> růst terciérního sektoru

a) Outsourcing – najmutí zahraničního dodavatele

b) Offshoring – založení dceřiné společnosti v zahraničí

deindustrializace

V rámci deindustrializace také rozvoj high-tech oborů

Obory s nadprůměrnou úrovní uplatňovaných vědeckých a technických znalostí a systematickým zaváděním inovací ve výrobních procesech (elektronika, optické a lékařské přístroje)

Na základě úzké spolupráce průmyslu s vědeckou základnou vznikají specializovaná inovační a technologická centra – vědeckotechnické parky (technologické, vědecké)

Instituce orientované do oblasti vědy, nových technologií a inovací – hl. cílem je zajišťování transferu technologií a podpora inovačního podnikání (viz dále)

Globalizace průmyslu

Vznik a rozvoj nadnárodních společností

- Hlavní hybatelé globální ekonomiky
- Jejich prostorové rozmístění je jedním z řídicích mechanismů globální ekonomické integrace

Dělení podle vnitřní organizace produkční sítě:

- Vertikálně integrované – produkce podniků v konkrétních zemích slouží jako základ pro výrobu v dalších podnicích společnosti v jiných zemích
- Horizontálně integrované – výrobní podniky lokalizovány v různých státech a vyrábějí stejné nebo podobné výrobky
- Diverzifikované nadnárodní společnosti – jednotlivé podniky v různých zemích bez větší míry integrace

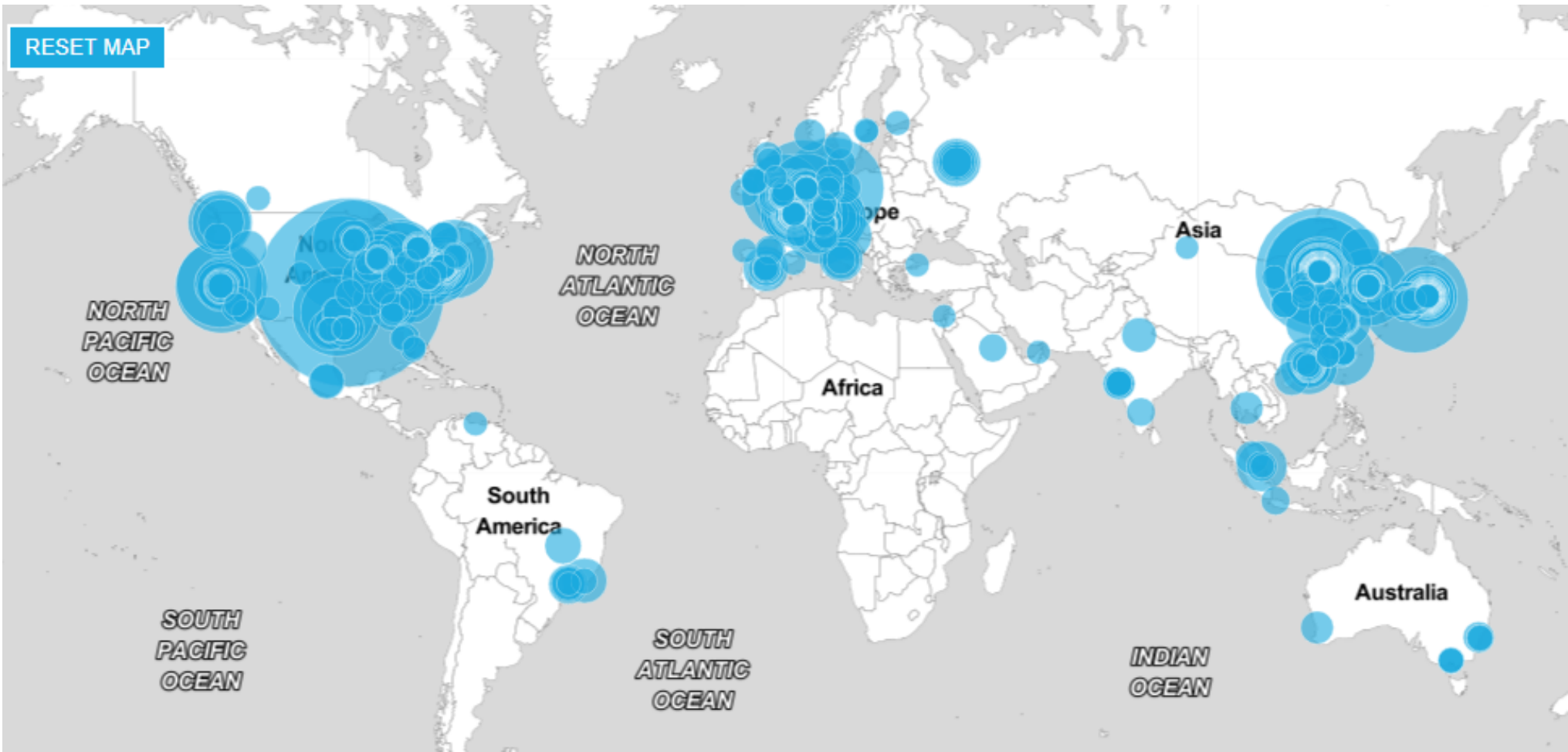
Velký rozvoj od 70. let – nárůst významu řady světových koncernů hl. v rozvojovém světě

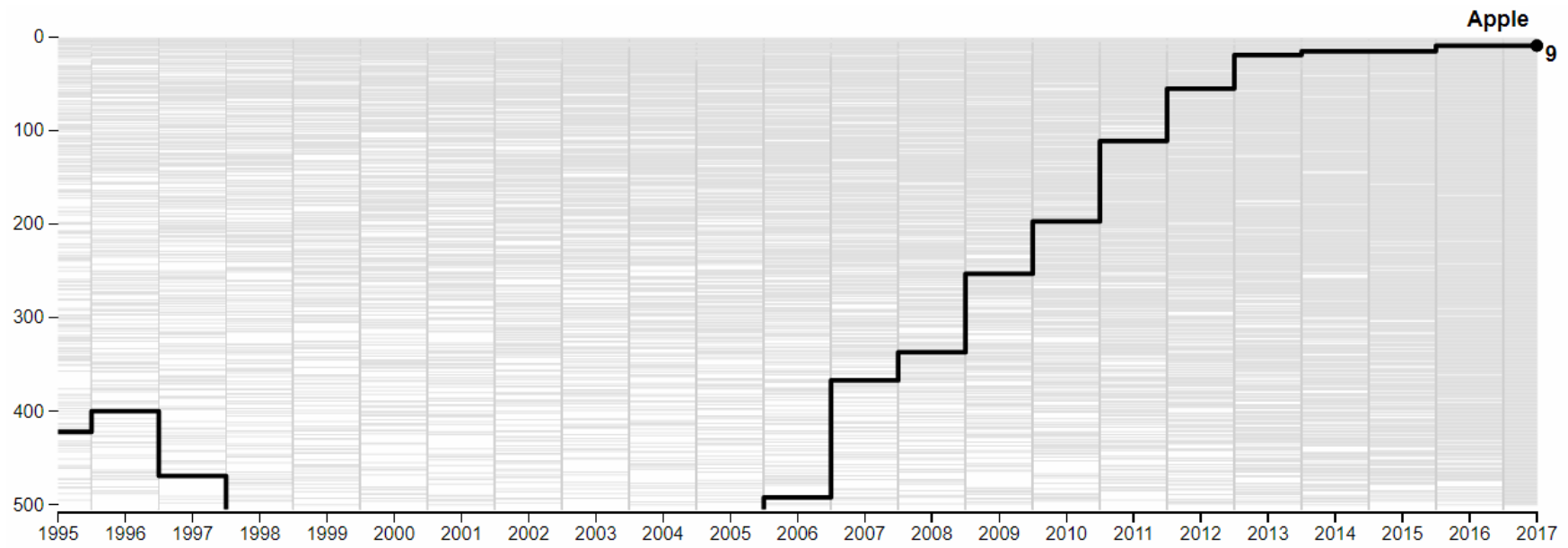
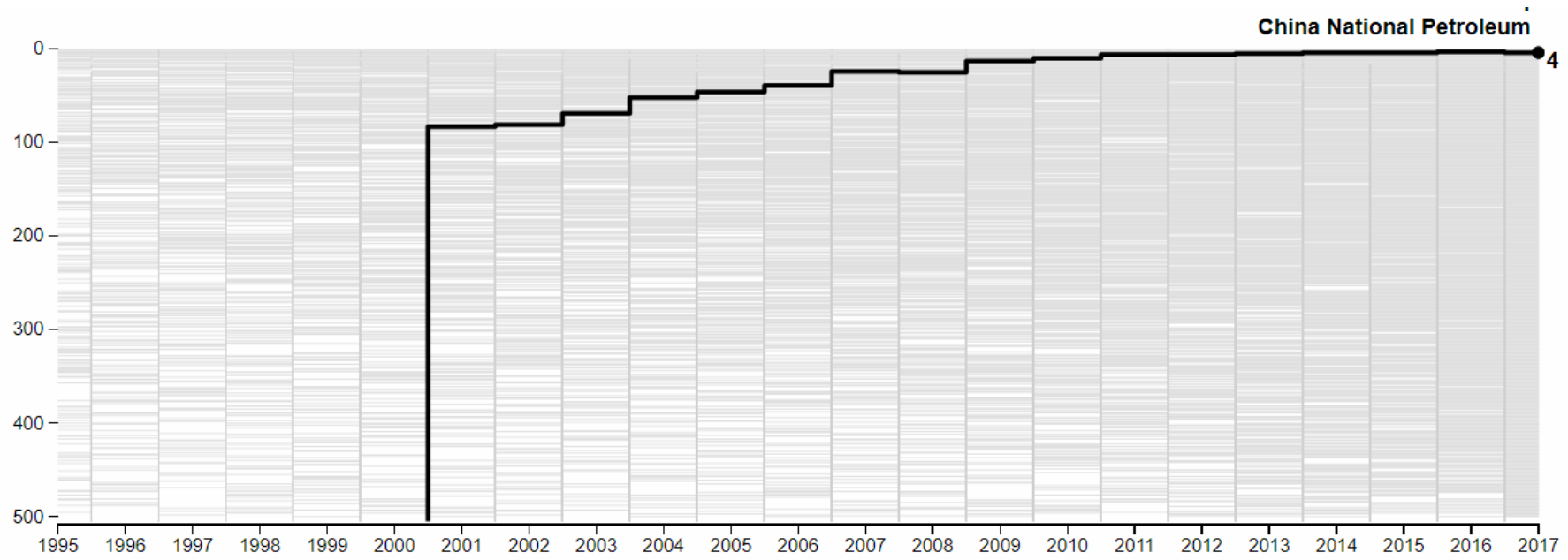
Surovinové zdroje, levná pracovní síla -> vhodná pracovní i vývozní základna řady produktů pro globální trh

Top 10 největších nadnárodních společností

Rank	Company (2015)	Tržby (\$ millions)	Company (2008)
1	Wal-Mart Stores	482 130	Wal-Mart Stores
2	State Grid	329 601	BP
3	China National Petroleum	299 271	Exxon Mobil
4	Sinopec Group	294 344	Royal Dutch/Shell Group
5	Royal Dutch Shell	272 156	General Motors
6	Exxon Mobil	246 204	DaimlerChrysler
7	Volkswagen	236 600	Toyota Motor
8	Toyota Motor	236 592	Ford Motor
9	Apple	233 715	General Electric
10	BP	225 982	Total

RESET MAP

Problémy globalizace

Rozvoj industrializace v rozvojových zemích – avšak nepřírozený a nestal se základem pro ekonomický růst daných zemí (podniky jsou základem vertikální struktury nadnárodní společnosti a ne horizontální)

Geografie Průmyslu v ČR

Kratší tradice než ve světě – v Čs. nebyla geografie průmyslu dlouho vyčleněna jako samostatná disciplína

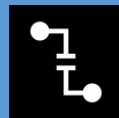
Počátky až v 50. letech 20. stol.
1958 - K. Ivanička – Předmět, metody a vývinové směry geografie průmyslu

Hospodářská geografie ovlivněna společenskými změnami po 2. světové válce – vliv sovětských přístupů, která na malé území Čs. byly těžko aplikovatelné => větší vliv polská geografie

Ekonomická geografie pojmána spíše jako jeden široký obor, studie z g. průmyslu ojedinělé

1963 – vznik geografického ústavu ČSAV, vypracování Atlasu ČSSR – zpracováno 58 map s průmyslovou tematikou -> předpoklad pro rozvoj g. průmyslu

60. léta:

řada statí věnovaných g. průmyslu
Silné středisko g. průmyslu – ZČU Plzeň – L. Mištera
UK – J. Brinke
VŠE – M. Blažek, L. Skokan

Geografie Průmyslu v ČR

70. léta – ČSAV – regionalizace průmyslu – průmyslový region definován jako území tvořené jádrem a širším zázemím jádra, spojeným s ním dojížděnkou pracovníků do průmyslu (např. J. Mareš)

Další témata g. průmyslu 70. a 80. let:

Dojížděka zaměstnanců do průmyslových závodů

Vliv průmyslu na ŽP

Potenciál průmyslové výroby pro regionální rozvoj

Po roce 1989:

Analýza transformace ekonomiky ČR (L. Kopačka, V. Toušek...)

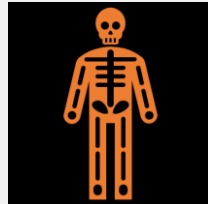
Vliv zahraničních investic v průmyslu na regionální rozvoj (M. Víturka)

Změny v průmyslu a jejich vlivu na rozvoj měst a regionů

P. Pavlínek – proces transformace a přechod postkomunistických zemí střední a východní Evropy na tržní hospodářství

KLASTRY

80. léta – G. Becattini – „**koncept průmyslových okrsků**“ = územní koncentrace firem, v drtivé většině malé a střední velikosti, které vyrábí zboží nebo poskytují služby funkčně spojené s hlavní výrobní aktivitou

90. léta – **teorie clusteru** –
M. A. Porter

Klastry jsou geografická soustředění vzájemně provázených firem, specializovaných dodavatelů, poskytovatelů služeb, firem v příbuzných odvětvích a přidružených institucí, jako jsou univerzity, agentury, a obchodních asociací různých směrů, které soutěží, ale také spolupracují.

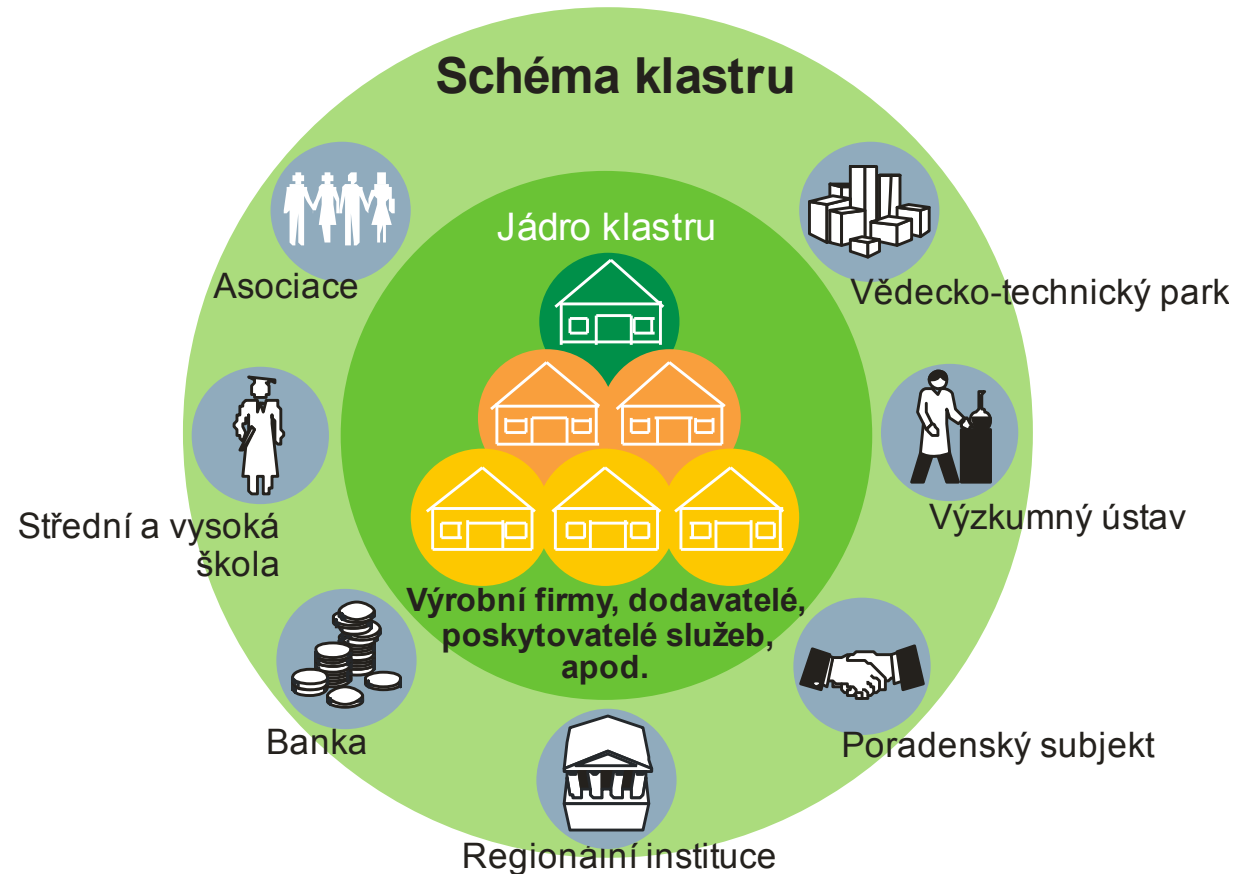
Klastry

Co může klastr:

zlepšit výsledky společností do nich zapojených,
zvýšit počet inovací,
iniciovat vznik nových firem,
zvýšit export,
přilákat atraktivní investice,
podpořit výzkumnou základnu,
podpořit rozvoj kraje...

Přínosy pro firmy:

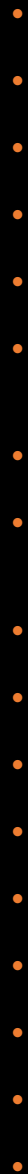
poskytují úspory z rozsahu a snižují náklady,
snižují omezení menších firem a zvyšují specializaci,
zvyšují místní konkurenci a rivalitu a tím globální konkurenční výhodu,
zvyšují rychlost přenosu informací a technologií,
zvyšují moc a hlas menších firem, podněcují vládu k investicím do specializované infrastruktury,
umožňují efektivní propojení a partnerství,...

Klastry v ČR

KLASTRY V ČR

Klastry ve světě

Global innovation clusters, core technologies and key companies

